

સારી કમાણી સાચવવી

-શાસ્ત્રી હરિપ્રિયદાસ (ગાંધીનગર)

સુંદર મજાનું નદી કાંઠાનું ગામડું હતું. ત્યાં દરેક જ્ઞાતિના જનોનો વસવાટ હતો. ઘણાં ખેતી કરતા, ઘણાં હાટડી માંડી નાનો-મોટો વેપાર કરતા અને અન્ય નાની-મોટી નોકરી કરી ગુજરાન ચલાવતા. ગામમાં સંપ સારો, સદ્ભાવ સારો અને મહેનતુ વર્ગ મહેનત કરે, સાંજે ઘેર આવે. ઘરમાં થોડીક અલક-મલકની વાતુ કરી અને સાંજે વાળુ કરી સૂઈ જાય. કોઈની નહિ આઘી કે નહિ પાછી બધા સુખેથી જીવે.

આ ગામમાં મનજીભાઈનો દીકરો ધનસુખ બીજા કરતાં થોડુંક વધારે ભણ્યો એટલે આવું સુંદર રળિયામણું ગામપણ તેને ગમવા ન લાગ્યું અને શહેરમાં જવાના મનસૂબા જાગ્યાં. ધનસુખે પિતા મનજીભાઈને વાત કરી, પિતાજી ! મારે વધુ અભ્યાસ કરવા શહેરમાં જવું છે. પિતાજીએ કહ્યું, આપણા ગામમાં શાળા છે, કૉલેજ છે વળી શિક્ષણવિદો પણ સારા છે. શહેરમાં તું જાય - રહેવા જમવાની તકલીફ પડે, વળી ખર્ચ પણ વધી જાય. માટે શહેરમાં ન જાય તો સારું. અહીં તને જેટલું ભણવું હોય એટલું ભણાવીશ. ન ભણવું હોય તો ખેતી કરીશું અને શાંતિથી જીવીશું. શહેરનો આખો રોટલો ખાવા નથી જવું. પણ આ તો ધનસુખ માન્યો નહિ એટલે મનજીભાઈએ થોડી ઘણી સગવડ કરી આપી શહેરમાં મોકલ્યો અને શિખામણ આપી શહેરની ઝાકમઝોળમાં તણાતો નહિ, મન દઈને ભણજે.

ધનસુખ શહેરમાં ગયો - સારું ભણ્યો અને સંસ્કારી પુત્ર હતો એટલે અભ્યાસ સાથે એકાદી નોકરી પણ શોધી લીધી જેથી પિતાજીને કષ્ટ ઓછું પડે. આમને આમ અભ્યાસ પૂર્ણ કરી - તેમની યોગ્યતાના આધારે એ જમાનામાં થોડા મોટા પગારની નોકરી બીજા શહેરમાં મળતી હતી એટલે ત્યાં ગયો. ત્યાં પાંચ-સાત વર્ષ કમાયો. ધનસુખે બચત પણ કરી. હવે એમને માતા-પિતા, ભાઈ-બહેનો યાદ આવ્યાં. વતનમાં જઈને અથ: થી ઈતિ બધી જ વાત કરીશ. કેવી રીતે ભણ્યો ? કેવી રીતે નોકરી શોધી - બધા અનુભવો અને છેલ્લે આ મોટા પગારની નોકરીની વાત કરી બધાને રાજી કરીશ. બધા માટે નાની-મોટી યોગ્યતા પ્રમાણે ભેટ આપવા વસ્તુઓ પણ લીધી. શેઠ પાસેથી રજા મંજૂર કરાવી ધનસુખ વતનમાં આવવા નીકળી પડ્યો.

એ વખત એવો હતો ત્યારે વાહન-વ્યવહારના

સત્સંગ બાલવાટિજ

સંપાદક : શાસ્ત્રી હરિકેશવદાસજી (ગાંધીનગર)

અત્યારનાં જેવા સાધનો ન હતા. એટલે ગાડામાં કે પગપાળા ચાલીને જવું પડતું. વળી રૂપિયા બે-ત્રણ હજાર બચાવેલા તે પણ સાથે હતા. રસ્તામાં લૂંટાવાની બીક પણ રહે એટલે જિંદગીની કમાણી થેલી-કપડામાં આડી અવળી લપેટી લીધી. અને એક બગલ થેલો બનાવેલો તેમાં રાખી અને વાટ ખર્ચી માટે ઘડીએ ઘડીએ રકમ કાઢવી ન પડે એટલે પરચૂરણ ખર્ચ કરવા માટે એ જમાનામાં ચલણમાં “કોડી” નાનામાં નાનું નાનું ગણાતું. ૧ રૂપિયાની એકસો કોડી મળે એટલે આ ધનસુખભાઈએ ૧ રૂપિયાની ૧૦૦ કોડી લીધી.

રસ્તામાં રાત પડે ત્યાં રોકાય, જમવા માટે અને રાત રોકાવા માટે ૧૦ કોડી આપે અને ઠાઠથી રોકાઈ જમી પરવારી સવારે ચાલતી પકડે. પણ બગલ થેલો જીવની જેમ સાચવે. એમકરતાં ચાલતાં ચાલતાં આવા પાંચ સાત મોટા ગામ આવ્યાં. જ્યાં રહેવા-જમવાના પૈસા આપવા પડતા અને ૧૦-૧૦ કોડી આપે, રાત રહે, જમે, રસ્તામાં ચા-નાસ્તો પણ કરે. એમ કરતાં કરતાં લગભગ ગામની નજીક આવી ગયો. રાત પડી ગઈ એટલે નજીકના ગામમાં રાત રોકવાની ૧૦ કોડી આપતાં તેની પાસે બે કોડી બચી - કાંઈ વાંધો નથી. હવે પછીનું ગામ મારું જ છે ને ! એટલે ઘરે જવાની ઘેલછા અને ઉતાવળમાં મોં સૂઝણું થાય તે પહેલાં ઉઠીને ચાલવા માંડ્યો. બે ગામના સીમાડા નજીક આવી ગયા હતાં ત્યાં તેને યાદ આવ્યું. પેલા ગામમાં રાત રહ્યો હતો ત્યાં મારી બે કોડી રહી ગઈ. હવે શું કરું ? પાછો જાઉં તો લૂંટાવાની બીક છે. ન જાઉં તો બે કોડી જતી કરવી પડે. ગડમથલ ચાલતી હતી ત્યાં વિચાર આવ્યો ! હજી મોં સૂઝણું થયું નથી. માણસોની અવર-જવર પણ નથી. લાવ ત્યાં ઝાડ નીચે ખાડો ખોદી આ બગલથેલામાં જિંદગીની કમાણી છે તે સંતાડી દઉં. - નિશાની રાખી અને થેલો ખાડામાં દાબી પાછો ગયો. ત્યાં પેલા લોકોએ કહ્યું, “ભાઈ, પાછા કેમ આવ્યાં ? ભાઈ મારી બે કોડી રહી ગઈ છે. જોઈલો હજી તમારી રૂમ એમની એમ પડી છે. હોય તો લઈલો. અંદર ગયો. જ્યાં રાખી હતી ત્યાં જ બે કોડી હતી. લઈને પાછો વળ્યો, મનમાં થોડો મલકાયો, હાશ બે કોડી

શ્રી સ્વામિનારાયણ

મળી તો ખરી ! અને ઘરના વિચારો કરતાં કરતાં નિશાનીવાળા ઝાડ પાસે આવ્યો અને જ્યાં ખાડો ખોદી જિંદગીની કમાણીવાળો બગલ થેલો સંતાડ્યો હતો ત્યાં જોયું તો ખાડો ખોદીને કોઈ બગલ થેલો લઈ ગયું હતું. ધનસુખને આંખે અંધારા આવી ગયાં. સિયાં વિયાં થઈ ગયો. આ બે કોડી લેવામાં જિંદગીની બધી કમાણી ગઈ. રડમસ ચહેરે ઘરે આવ્યો.

મિત્રો ! નથી લાગતું આપણે પણ બે કોડી માટે આ અમુલ્ય જિંદગી વેડફી નાંખીએ છીએ. અમૂલ્ય મનુષ્ય અવતાર શ્રી હરિએ આપણને આપ્યો. ભજન-ભક્તિ, સત્કર્મ-સેવાની કમાણી કરવા અને આપણે લોભ-મોહ-વ્યસન-કામ-ક્રોધાદિક તેમજ ફેલ-ફતૂરૂપી બે કોડી માટે સત્કર્મ-ભજન-ભક્તિ-સંત સમાગમ, સત્સંગ વગેરે કમાણી ખોઈએ છીએ. આ વાત આપણા બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ કહેલી છે.

“કોડી બદલે ગાફલ કુબુદ્ધિ, રામરતન ધન ખોયુંજી”

આ મનુષ્ય અવતાર શ્રીહરિની કૃપાથી મળ્યો છે તો સત્સંગ અને સંત સમાગમ કરી લેવો. શ્રી હરિએ ચિંધેલો અને ઉપદેશેલા રસ્તે ચાલી જિંદગીની કરેલી સાચી કમાણીને સાચવીશું તો ધનસુખના જેવી સ્થિતિ આપણી નહિ થાય.

ભવસાગર તરવાનો સરળ ઉપાય

-સાધુ શ્રીરંગદાસ (ગાંધીનગર)

રાવણ સાથેના યુદ્ધ માટે રામની વાનર સેના પુલ બાંધે છે. રામનું નામ લેતા જાય છે ને મોટા મોટા પથ્થર ઉંચકીને સમુદ્રમાં નાખતા જાય છે. જોતજોતામાં પુલનું કામ પુરૂ થવા આવ્યું. આ તો વાનરસેના રામની સેવા જાણી રાત-દિવસ મંડ્યા રહ્યા.

આ બાજુ રાવણની નગરીમાં ચર્ચાઓ થવા માંડી. વાત રાવણ અને મંદોદરી સુધી પહોંચી. રામની સેનાએ યુદ્ધ માટે સમુદ્રમાં પુલ બાંધ્યો તે પણ પથ્થરનો, રામનું નામ લે છે અને પથ્થર તરે છે.

આ વાત સાંભળી મંદોદરીએ પતિને મહેણું માર્યું જોયું રામ નામે પથ્થર તરે છે. તમારા નામે કોઈ તર્ક ? રાવણ કહે છે. અરે મંદોદરી તને શું ખબર પડે મારા નામથી પણ પથ્થર તારી દઉં. મંદોદરીએ કહ્યું : પથ્થર નહીં એક નાની કાંકરી તરતી કરી દો બહું થઈ ગયું.

રાવણ કહે : ચાલ ત્યારે અત્યારે જ તને બતાવી દઉં. રાવણ અને મંદોદરી સમુદ્રના કિનારે આવે છે. રાવણ હવે

મુંઝાય છે. મારી આબરૂનો સવાલ છે. જો પથ્થર નામું ને ન તરે તો ? મંદોદરી કહે : પતિદેવ શું વિચાર કરો છો. નાંખો પથ્થર ! રાવણે હાથમાં એક નાની કાંકરી લીધી. સમુદ્રના જળની સપાટી પર મુક્તા મુક્તા ખૂબ વિચાર કરે છે. મારા નામે કોઈ ના તરે પથ્થર પણ નહિ પણ હવે કરવું શું ? ત્યાં મનમાં રામનું નામ લઈ પથ્થર જળની સપાટી પર મુક્યો અને તે પથ્થર તરવા લાગ્યો. પથ્થરને તરતો જોઈ મંદોદરીના આનંદનો પાર ન રહ્યો. તે ખુશ ખુશ થઈ ગઈ. વાહ ! મારા પતિના નામે પથ્થર તરે છે. હું નગરમાં ઢાંડી પીટાવીને કહીશ. રાવણ હવે ફસાયો. મંદોદરીને કહે છે તું ઉતાવળ ન કરીશ. ના ના રાક્ષસરાજ ! હવે આ વાત છાની શા માટે રાખવાની. રાવણ મુંઝાયો મારા નામે મારી પ્રજા પથ્થર નાખશે. દરિયામાં તે તો ડૂબવા ના જ. તો મારી આબરૂ કાંઈ નહી રહે. માટે સાચું કહી દેવામાં જ સલામતી છે. રાવણે મંદોદરીને પોતાની પાસે બોલાવી. જરા ઓરા આવો, રાવણે મંદોદરીની કાન સમીપ જઈ કહ્યું : એ પથ્થર મેં રામનું નામ લઈને જ દરિયામાં મુક્યો હતો. માટે તરી ગયો. મંદોદરી કહે : એ તો હું જાણતી જ હતી. તમારા નામે તો વહાણે ડૂબી જાય તેવા છે. પથ્થર તો ક્યાંથી તરે.

આ વાત સુગ્રીવના ગુપ્તચરો જાણી ગયા. અરે, રાવણ પણ રામનું નામ લઈ પથ્થરને તરતા મૂકવા લાગ્યો છે. આ વાતની જાણ ગુપ્તચરોએ રામને કહી પ્રભુ તમારા નામથી પથ્થર તરે છે. તે રાવણ પણ જાણી ગયો.

ત્યારે પ્રભુની મુંઝવણ વધી ગઈ. મનાતું નથી કે આ શું સંભળાય છે. મારા નામે પુલ બંધાય છે. મારા નામે રાવણે પથ્થર તરતો મૂક્યો શું વાત સાચી હશે ! ભગવાન શ્રી રામચંદ્રને ઉંઘ નથી આવતી. રાત્રી બેચેની અને વિચારોના વમળમાં વિતવા લાગી. મધ્યરાત્રી થઈ બાર વાગ્યા. પ્રભુએ વિચાર્યું. લાવતો ખરા, જરા હું જાતે ચકાસી જોઉં, પ્રભુ ઇવાણીમાંથી ધીરે રહી કોઈ જાગી ન જાય, કોઈ જોઈ ન જાય તેવી રીતે છાનામાના ચોરી છૂપીથી બહાર સમુદ્ર તટે આવી પહોંચ્યાં. હાથમાં નાની પથ્થરની કાંકરી લીધી. નાની કાંકરી સામે નજર કરી વિચાર કર્યો મારા નામે મોટી શીલાઓ તરી છે. તો આ નાની કાંકરી તો અચૂક તરશે. ભગવાન શ્રીરામચંદ્રજીએ કાંકરી દરિયામાં ફેંકી પણ આ શું કાંકરી સપાટી ઉપર તરવાના બદલે ડુબી ગઈ. શ્રીરામજી શરમિંદા બની ગયા. અરેરે ! મારા નામે પથ્થરનો પુલ તરે છે ને મેં નાની સરખી કાંકરી નાંખી એ તો ડુબી ગઈ. પ્રભુ શ્રીરામ આજુબાજુ નજર કરે છે કે કોઈ મારી આ ક્રિયાને જોઈ તો નથી ગયું ને !

શ્રી સ્વામિનારાયણ

ત્યાં તો સેવક શ્રી હનુમાનજી મહારાજે ઝાડ ઉપરથી કૂદકો મારી પ્રભુનાં ચરણ પકડ્યા. પ્રભુ તમે આ શું કર્યું અને તમારું મુખ આવું શરમિંદું કેમ દેખાય છે ?

હે હનુમાન ! મારા નામથી મોટા પથ્થર તરે છે, પુલ બંધાય છે ને ! મેં કાંકરી નાંખી તે ડૂબી ગઈ. આ શું થયું ? હનુમાનજી મહારાજ કહે છે : પ્રભુ ! એમાં મુંઝાઓ છો શા માટે ? તમે જેને તરછોડી દો (ફેંકી દો) તે તો કોઈ કાળે તરી શકે નહીં. રામના નામે પથ્થર જેવા પણ તરી જાય, પણ રામજેને તરછોડે તે તો ડૂબી જ જવાના. પ્રભુ, તમારો સ્વભાવ જીવ માત્રના હાથ પકડી તારવાનો છે. તમે જો

તરછોડી દેશો તો પછી તેને કોઈ તારી નહી શકે.

કેટલી સુંદર વાત છે ! જો આ સંસાર સાગરમાં તરતા રહેવું હોય, ડુબવું ન હોય તો નિષ્કુળાનંદ સ્વામીએ કહ્યું છે કે :

પાર ઉતાર્યા પરિશ્રમ વિના, બેસી નામરૂપી નાવ,
જે જને જપ્યા જીભથી, તે તરી ગયા ભવ દરિયાવ.

ભગવાનનું નામ સ્મરણ જ ભવસાગર તરવાનો શ્રેષ્ઠ ઉપાય છે. અને ભગવાનનો એવો દેઢ આશ્રય રાખીએ કે ભગવાન આપણને ક્યારે પણ છોડે નહિ. જો આટલું થાય તો જીવન સફળ.